KAREL LEGER:

Pan Salaj z Cifry.

Historická povídka.

Pan Salaj se zamračil, stiskl mauě rukojeť kordu, pod šedým obočím se mu zableskło. Ani ho nezahlédli, ani kroků jeho neslyšeli tam pod třešní. Nějaká veselá byla písnička, kterou mladý student prozpěvoval, Anička se dívá na zpěváka a směje se. Teď oči zvedla, potkala se s pohledem svého muže, zlým, výhrůžným pohledem. V očích jí vyhasla záře, se rtů zmizel úsměv, ale nepolekala se, nezbledla.

Vykročila manželovi vstříc, obě ručky, malé bílé ručky mu podávala a vesele řekla: "Hle, pan Jindra z Orebthalu, bakalářství kandidát, k příbuzným svým na návštěvu přišel".

"A jak sem — do zahrady?" otázal se suše pan Salaj.

"Jak? přes zeď!" odvětila prostě. Oči nesklopila, ačkoliv pan manžel pátral v nich podezřívavě. Nenašel v nich viny, čisté byly jako oči dítěte.

Oddechnul si, ulevilo se mu, divná tíseň, která sevřela srdce panu rychtáři, mizela. Podíval se po mladém Jindrovi. Student seděl na zemi v trávě, na loutně pobrnkával, zuby v rozpustilém úšklebku pod černým knírem vycenil a zpíval:

"Anička, děvečka, s modrýma očima
hlavičku nakloní, na mne se usmívá".

"Jdi, děťátko moje, domů!" řekl pan Salaj své choti, "mamička na tě čeká, z požehnání se vrátila, ze svatého evangelia cosi jí přečteš."

Anička tiše a poslušně odpověděla: "Je pravda, zdržela jsem se tu již dlouho."

"Jdi, děťátko!" Mladá žínka pokorně políbila mu ruku kostnatou s modrými žilami a on zachytiv ženuščinu hlavičku pocelova ji na čelo a po tvářích pohladil. Odcházela klidně, ještě cestou květy po záhonkách trhala. Pan Salaj díval se za ní — na vše zapomněl, na celý svět.

Ale za ním hlasitěji a jízlivěji ozývala se písnička:

"Škoda tě, Aničko, škoda je
mohla jsi se mnou jít do ráje,
teď tě má stařeček skuhraje.
Když tě má, ať si má,
bude žít týden nebo dva,
komu tě po smrti zanechá?"

Pan Salaj se obrátil, zuby stiskl. Pravici v bok podepřel a pohledem zabodl se v oči zpěvákovy. Student vydržel pohled.

"Podej mi ručinku svou —"

bezstarostně dále znělo.

"Co tu hledáš?" ptal se pan Salaj.

"— růžičky, hubičky sladké jsou —" snad maně písničkou odpovídal student. Pan Salaj sáhl po kordu.

"Vstaň!" vykřikl, zuby zaskřípal.

"— očka tvá blankytná čarujou —"

Opravdu mladík povstal, ale ne aby pokorně před rychtářem hlavu sklopil. Vzdorně se vypjal a s drzým úsměvem taky po svém kordisku sáhl. Loutna odhozena ležela v zelené trávě.

Tak proti sobě stáli měřice se planoucími zraky. Panu rychtáři zmodrala stará jizva na skráni, zbrunátněl.

"Proč se vkradáš jako zloděj do mé zahrady?" vyslýchal.

"Po vonné kytičce se mi zastesklo. Myslíšli, urozený pane rychtáři, že jenom pro tebe kvetou?" vysmál se hejsek.

"Chraň se!" zasyčel pan Salaj a kord vytasil. V tu chvíli nebyl rychtářem JMC., byl zase divokým vojákem, zapomněl na důstojnost svou, na stáří své, krev zakypěla v něm. Přímo se rozehnal hrotem po drzém hejsku. Jindra odskočil, ale jeho kordisko třpytivým paprskem mihlo se vzduchem, ocel na oceli zasvištěla.

"Chraň se!" křičel pan Salaj bodaje. Mladík chytal a odrážel zuřivé výpady. Se rtů nezmizel mu úsměšek, ale nebyl patrně dobrým šermířem, starý voják jej udolával. Zakolísal, ustoupil o krok, krvácel již zasažen hrotem v zápěstí. V okamžiku třeska ocel po oceli, studentovo kordisko odletělo. A pan rychtář namířiv kord řekl temně: "Zemřeš!"

Mladík se usmíval ještě strnulým smíchem, pochopil, že je ztracen. Dívaje se pevně soupeři do očí, rozhalil na prsou kabátec, proti blyštícímu se hrotu nastavil nahá prsa a řekl: "Bodni!"

Čekal ránu, kterou dáti sám dojista by se nerozpakoval.

Ale starému zemanu náhle v očích se zatmělo, hrot ocele zakolísal, — možno že to krev pobouřená k hlavě se nahrnula. Ucítil srdce nepravidelně bušit, okamžitá mdloba jej přepadla. Jako z dálky slyšel mladého lehkomyslníka recitovat:

"Adio, tedy už, Aničko má!
Zemruli, zemru já, —
ale až stařeček vale ti dá,
komu tě, umruli, zanechá?"

Závrať starcova pominula, v očích se mu rozjasnilo, ale hrot kordu ještě se třepetal a srdce nepravidelně bušilo. Zpod obočí díval se pan rychtář na mladíka a výraz jeho tváře se měnil. Vztek, jenž mu křivil oblíčej, přecházel v trpký a bolestný, bezděčný úsměv. Spustil kord, do pochvy jej zarazil a řekl mladíku: "Jdi, běž, pouštím tě! A nauč se lépe držeti kord!"

Student udiven s nedůvěrou otevřel oči, ale nehnul se.

"Jdi, k studiu se vrať! Zkoušku bakalářskou dělat máš — jdi, uč se!" hledě tranou hovořil zeman.

Jenom rty se mladíku stahovaly v úsměšek. Nehnul se.

Pan rychtář stále hleděl kamsi do neurčita očima zamženýma — po chvilce netrpěliv se obrátil a spěšně odešel. Ani se už neohlédl.

Ulekli se domácí, ulekla se mladá paní Anička, pán se vrátil domů bledý a se rty zmodralými! Pro lazebníka překotem poslali.

"Hluboko tni!" poroučel mu pan Salaj s podivným a smutným pohledem, "mnoho krve mám, vzbouřila se, k hlavě vstupuje!" Lazebník starý a zkušený z bílé zástěry vyňal blýskavé nožíky, nasekl žílu v páži, ale krev netryskla rudým praménkem, jenom pomalu černá a hustá prýštila z rány.

"Hlouběji!" chraptivě kázal pan Salaj dívaje se na temný pramének. "Ať vyteče nemocná krev!"

Lazebník s poníženým úsměvem v rozpacích pokrčil rameny: "Bůh mi svědek, urozený pane, měsíc v poslední čtvrt vstupuje a tu zle jest žilou pouštěti. Bůh mi svědek! ale prášek mám zázračný z kláštera v Sedlicích, z kamene, který s nebe spadl, je dělán proti mdlobám a závratím a proti všem jiným nemocem z krve zkažené vyzkoušen jest. Přinesu —"

Pan Salaj mlčel zamyšlen. Pak zahučel: "Zavaž ránu!"

Lazebník poslechl.

"A prášek si nech. Vím, co mi je, proč teče krev černá slabým praménkem, vím, jak říkají té nemoci."

"I já vím, jak sluje tento morbus, urozený pane, Bůh mi svědek!" na tenkých nožkách poskakuje klonil se lazebník a pološeptem cosi latinského drmolil.

"Stáří se jmenuje!" vybuchl pan Salaj, "rozumíš? Dnes prvně znamenal jsem těžkou tuto nemoc, jako by najednou vypukla. A není uzdravení! nevyléčíš ani práškem z nebeského kamene. Co tu chceš? Jdi k čertu, felčare!"

Vyhnal zděšeného lazebníka. A zavolal ženušku svou. "Sedni, Aničko, vedle mne a čti mi evangelium!" prosil s oddaným úsměvem. Setmělo se v pokoji u lva, na stole kahánec olejový plápolal, Anička četla v staré knize, bílou rukou podpírajíc čelo. Starý pán hleděl na ni, ale neposlouchal, nerozuměl slovům, jenom lahodný zvuk jejího hlasu slyšel a viděl svěží hezounký profil mladé hlavičky. Ve vzpomínkách se ztrácel. Viděl Alenku Herzánovu, první ženu svoji, slabounkou, věčně ulekanou, chvějící se, uplakanou. Hrůzy bouřlivých válečných časů ji udolaly, vadla v úzkostech a strachu, v časté bídě, v dýmu požárů, v třeskotu zbraní. Viděl i Anýžku z Úpy, která tolik let byla mu družkou. Viděl ji v prostých šatech, upracovanou, sluncem ožehlou, s rukama tvrdýma, silnou jako muž, odhodlanou. Vzácná to byla žena! Co přetrpěla, aniž si komu posteskla. Pan Salaj maně povzdechl. Vrátil se z dávných vzpomínek ke stolu, kde Anička četla. Tak mladičká a krásná! hebounká, něžná jako loutka v krajzlíku, v šatečkách lehounkých jako z pavučin. A se zlatými vlasy nečesanými, s bílým hrdlem, s měkkýma ručkama. Ano, řekl si v duchu, v jiné době rozkvetla. Tesknota jakási ozvala se mu v srdci, hlavu položil do dlaní a s utajeným dechem naslouchal zvonkovému hlasu mladé své ženy....

A na zítřek z rána vyšel pan Salaj z domu. Ztěžka kráčel, často oddychoval opřen na hůl. Oči jeho bloudily kolem smutně a unaveně. Chladno mu bylo v září jarního sluněčka, cizím nějak cítil se v ruchu městského života. Na spáleništích zedníci a tesaři pracovali, ke gotickým přízemkům pobořených obydlí přistavovali barokní štíty, ozdobné římsy lepili, vysoké střechy vyzvihovali. Nikdy ještě si nepovšiml pan Salaj, jak změnila se tvářnost ulice před ním. Maně se ohledl — jako v cizině byl. Včera, předevčírem tu šel, proč teprve dnes ozval se teskný ten pocit? Jako z daleka netečně se díval na všechen život.

Umdlen sotva došel, kam zamířil. K mistru kamenníkovi u brány nové či Pražské, jenž v polozasypaném příkopu městském před lety si dílnu zařídil, kamenné schody a prahy, kříže a časem pomníky řemeslně tesal, dobývaje pro své dílo tvrdé kusy bílého pískovce z rozpadlé obruby hradební. Těžce do příkopu vešel starý pán, o hůl se opíral, ale přece vzpřímen a z hlavou vztyčenou. Kamenník překvapen nechal své práce, přiběhl v kožené zástěře, v trepkách, pokryt pískovým prachem.

"Slyš, mistře!" oslovil jej pan Salaj holí ukazuje, "z tohoto kamene náhrobek mi vytesej, pěkný — rozumíš?"

Mistr nedůvěřivě se usmál.

"Nic se nesměj, hned se dej do práce, pro mne bude!" zamračen netrpělivě nakazoval zeman. "V kostele hrobku mi připravíš. A pospěš si, není času!" Holí zaklepal o kámen. "A dej pozor, aby úřad se neptal, kdo ti dovolil kámen z hradeb vylamovat!"

Mistr kamenník překvapen oči vytřeštil. Pak za uchem se poškrábal, pohledl na rozpukanou zeď. "Na nic nejsou už hradby!" pokrčil rameny. "Sestárly, přežily svůj věk."

Pan Salaj potřásl hlavou s trpkým úsměvem. "Máš pravdu, rozpadávají se, přežily svůj věk! Pospěš si!" dodal ještě a hrdě pokynul hlavou na ponížené poklony kamenníkovy odešel.

Mistr opravdu si popílil. V děkanském kostele v kapli narození Páně do zdi postaven náhrobek se znakem páně Salajovým a s nápisem dokola, jak urozený pán si přál.

Překvapil mladičkou choť svou Aničku, — rozplakala se, když ji do kaple zavedl a náhrobek jí okázal.

"Ne, neplač" těšil ji. "Co naplat! sestaral jsem, přežil jsem svůj věk. Je jiná doba, Aničko milá. Cítím to. Můj čas už prošel v těžkých patáliích a v utrpení, — díky Bohu, že je pryč. Byla to strašlivá léta, krvavá, nemilá. Tys jich nepoznala, tobě už nová doba svítí, kéž by byla veselejší, Aničko! Aby Pánbůh nerozhněval se opět pro slabosti lidské."

A nezvykle měkkým hlasem dodal: "Modlím se za tebe, Aničko!" Pohladil ji po tváři a zase pokračoval klidně a rozvážně: "Neplač, Aničko! Až umru — jsem připraven, děťátko, — vidíš, i nápis na kameni je hotov. Vím, že brzy pod ním ulehnu, ale nevím dne. Až mne pochováš, dej doplnit datum, nechť mistr kamenník tuto vytesá rok a den, kdy jsem odešel. —" Prstem okazoval, kde v kameni psáno. "Nobilis ac generosus dominus Michael Salaj de Czifra — — aetatis suae 6 — obiit A. 167 —."

Brzy umřel pan Salaj z Cifry, JMC. rychtář, léta Páně 1637, stár jsa 67 let. Pochovali jej pod kamenem v kapli narození Páně. Anička, vdova, mužova veškerého statku jediná dědička, za mladého Jindru z Orebthalu, bakaláře, se provdala, sotva že proběhl smuteční čas.

A na kameni náhrobním v kostele kolínském dodnes nedopsán zůstal letopočet. Neměla chvilky mladičká vdova, aby vzkázala mistru kamenníku.

— Objednejte sobě "**Jonášův Tlumač**". Jestiť to výborná pomůcka při učení se řeči **anglické.**

ILERS PURE MALT WHISKEY

Dvanáct příčin,

proč Ilerova čistá sladová whiskey získává si přízně přes všecky jiné kořalky, škotské, irské, kanadské, neb domácí, jest:

1. Poněvadž jest šťastnou kombinací všech, bez chyb některých z nich.

2. Poněvadž předčí v jemnosti a lahodnosti příchuti všecko, co bylo dosud vyrobeno a uvedeno do trhu.

3. Poněvadž se zamlouvá zrovna tak znalcům, jako jemné chuti a žaludku žen a nemocných.

4. Poněvadž svojí vyšší jakostí, chutí a a čistotou stala se oblíbenou u lékařů, v rodinách, za nálevnou, jakož i za kredenci.

5. Poněvadž předčí všecky ostatní kořalky na dělání horkých nápojů a na přimíšení do sodovky.

6. Poněvadž je to jediná sladová whiskey, nabízená přímo od vinopalníků, není nikdy prodávána v sudech, nýbrž vždy v lahvích pod známkou vinopalníků.

7. Poněvadž je vyráběna v jedné z největších vinopalen v zemi, jejíž ochranná známka jest nejlepší zárukou výtečné jakosti.

8. Poněvadž je tou jedinou whisky, prodávanou pod podstatnou zárukou čistoty; $1.000 vyplatí se každému, kdo objeví v ní nějaké škodlivé látky neb umělé zbarvení, příchuť atd.

9. Poněvadž je náležitě vyráběna z nejlepších látek a nikdy se neprodává, dokud nedosáhla plného stáří ve vládních skladištích.

10. Poněvadž razí si cestu k oblibě svojí vlastní hodnotou bez vynakládání báječných sum za oznamování, což musí být připočteno ku ceně zboží a za což spotřebovatel na konec platí.

11. Poněvadž jest nabízena nikoli jako patentní lektvar, slibující vyhojení všech nezhojitelných nemocí, nýbrž za to, čím skutečně je — první třídy silivý prostředek, povzbuzovatel a zhuštěný pokrm nejvyšší možné jakosti.

12. Poněvadž prodávána je při malém, legitimním výdělku, oprávněném její výrobou a prodejem v obrovném množství, vinopalnou, jež pouze na vnitrozemních daních platí tři miliony dolarů ročně.

WILLOW SPRINGS DISTILLERY, OMAHA, NEB.

Vyrabitelé Golden Sheaf čisté žitné a Bourbon Whiskey a Ilerovy Eagle jalovcové.

HOTEL PRAGUE

ČESKÝ HOSTINEC U MĚSTA PRAHY

na rohu 13. a William ul., Omaha.

Čistě a pohodlně zařízené pokoje pro cestující, opatřené úplně novým nábytkem a elektrickým světlem, jakož i výborná česká strava a vzorná obsluha. V hostinci obdržíte výtečný **Storzův ležák**, nejlepší druhy vín a likérů a nejjemnější doutníky.

Krajané, zavítáte-li do Omahy návštěvou, ubytujte se v hotelu Praha a ušetříte nejen peněz, ale zbavíte se všelikých nesnází. O hojnou přízeň krajanů žádá

Tel. A 1814. 25tf **JOSEF MARUŠÁK.**

Předplaťte se na "Pokrok," $1 ročně.